

УДК 330.341.1

Дяк О.Т., асистент¹*, Музика Т.П., здобувач¹*, Кіц М.В., аспірант²**¹Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького²Львівський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ШЛЯХ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В роботі розглядаються питання пов'язані з визначенням понять “інновація”, “інноваційні процеси”, їх класифікації та впливу на розвиток сфери підприємництва тощо.

Ключові слова: інновація, інноваційний процес, підприємництво, підприємство, вплив інновацій тощо.

Постановка проблеми. Складні ринкові перетворення української економіки потребують подолання інноваційної інертності суб'єктів підприємництва усіх форм власності шляхом розвитку їх інноваційного потенціалу. Ринкові перетворення в економіці в цілому та сфері підприємництва діяльності потребують інноваційного підходу, оскільки Україна належить до технологічно відсталих країн. Саме ці причини спонукали до проведення цього наукового дослідження тощо.

Мета статті. Дослідити основні проблеми інноваційного розвитку в Україні на сучасному етапі та запропонувати напрямки активізації інноваційної діяльності, що дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності суб'єктів підприємства, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання інноваційні процеси (явища) в розвитку економіки будь-якої галузі народного господарства мають вирішальне значення. Всю сукупність процесів і явищ, що відбуваються в виробничій сфері господарювання, умовно поділяють на дві групи – традиційні та інноваційні. Традиційні процеси і явища, що відбуваються в виробничій діяльності, характеризують звичайне функціонування підприємств і галузей народного господарства країни, а інноваційні – розвиток на якісно новому рівні.

Маючи в достатній кількості відповідні природно-сировинні ресурси, протягом тривалого часу економіка розвивалася переважно за рахунок екстенсивних факторів, тобто постійного зростаючого обсягу суспільних ресурсів – основних виробничих фондів, чисельності виробничого персоналу. У виробництві домінували традиційні еволюційні процеси і явища. Однак з часом

---

* Науковий керівник – д.е.н., професор Васильчак С.В.

** Науковий керівник – к.е.н., професор Онисько С.М.

© Дяк О.Т., Музика Т.П., Кіц В.В., 2012

екстенсивні фактори поступово практично себе вичерпали, а в багатьох випадках стали економічно не вигідними. У зв'язку з цим розвиток сучасного виробництва і його інтенсифікація мають базуватися переважно на нових рішеннях щодо нової техніки, технології, організаційних форм і методів господарювання. Опрацювання, прийняття та реалізація таких рішень і складають зміст інноваційних процесів. Будь-які інноваційні явища не можливі без безперервного взаємозумовленого процесу розвитку науки і техніки, постійного створення нових і вдосконалення застосування технологій, засобів виробництва та кінцевої продукції з використанням досягнень науки, тобто науково-технічного прогресу.

Науково-технічному прогресу властиві такі класичні форми: еволюційна – постійне поліпшення окремих техніко-експлуатаційних параметрів виробів або технології їхнього виготовлення, модернізація чи створення нових моделей машин, обладнання, приладів і матеріалів у межах того

Рис.1. Загальні напрями науково-технічного прогресу [10]

самого покоління техніки;

1) революційна – зміна поколінь техніки і кінцевої продукції, виникнення принципово нових науково-технічних ідей, науково-технічні революції, у процесі яких здійснюється масовий перехід до нових поколінь, техніки в провідних галузях виробництва [7].

Загальні напрями науково-технічного прогресу відображено на рис. 1.

У загальному розумінні інноваційні процеси, що мають місце в будь-якій складній виробничо-господарській системі, є сукупністю якісно нових прогресивних змін, що постійно відбуваються у часі та просторі.

У нинішній період ринкових відносин науково-технічної революції інноваційні процеси стали основою розвитку будь-якої галузі народного господарства. Вони є передумовою розвитку економіки в майбутньому.

Інноваційні процеси є результатом наукових досліджень і розробок певними галузями науки. В Україні також здійснюються науково-технічні роботи. Обсяг цих робіт показано у табл. 1 [9].

Згідно цих даних спостерігається збільшення затрат на виконання наукових робіт протягом 2001-2010 років. У 2010 році всі витрати збільшилися у 4,37 разів порівняно з 2001 роком. Найбільшу питому вагу у затратах займають розробки (у 2010 році – це 48,7% від загальної маси). Цікавим є зменшення обсягу виконаних наукових робіт у загальному обсязі ВВП держави. Однією з причин цього є нераціональне використання результатів цих робіт у процесі суспільного виробництва.

Таблиця 1

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні

	Всього, у фактич них цінах	У тому числі				Питома вага обсягу викон. наук. і наук.- тех. робіт у ВВП
		Фунд амент альні дослід ження	Прикладні досліджен ня	Розро бки	Наук.- тех. послу ги	
млн. грн.						%
2001	1978,4	266,6	436,7	1106,3	168,8	1,16
2002	2275	353,3	304,9	1317,2	299,6	1,11
2003	2496,8	424,9	343,6	1386,6	341,7	1,11
2004	3319,8	491,2	429,8	1900,2	498,6	1,24
2005	4112,4	629,7	573,7	2214	695	1,19
2006	4818,6	902,1	708,9	2406,9	800,7	1,09
2007	5354,6	1141	841,5	2741,6	630,5	0,98
2008	6700,7	1504	1132,6	3303,1	761	0,93
2009	8538,9	1927,4	1545,7	4088,2	977,7	0,9
2010	8653,7	1916,6	1412	4215,9	1109,2	0,95

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України “Про інвестиційну діяльність” (1560-12), “Про наукову і науково-технічну діяльність” (1977-12), “Про наукову і науково-технічну експертизу” (51/95-ВР), “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”.

Прийняття парламентом України нового Кодексу про податкову систему та пакета законодавчих актів з виробничо-фінансової діяльності підприємств дасть змогу швидкими темпами впроваджувати і реалізовувати найновіші досягнення в науці, техніці й технології, що сприятиме швидкому зростанню економіки і всіх галузей народного господарства [8].

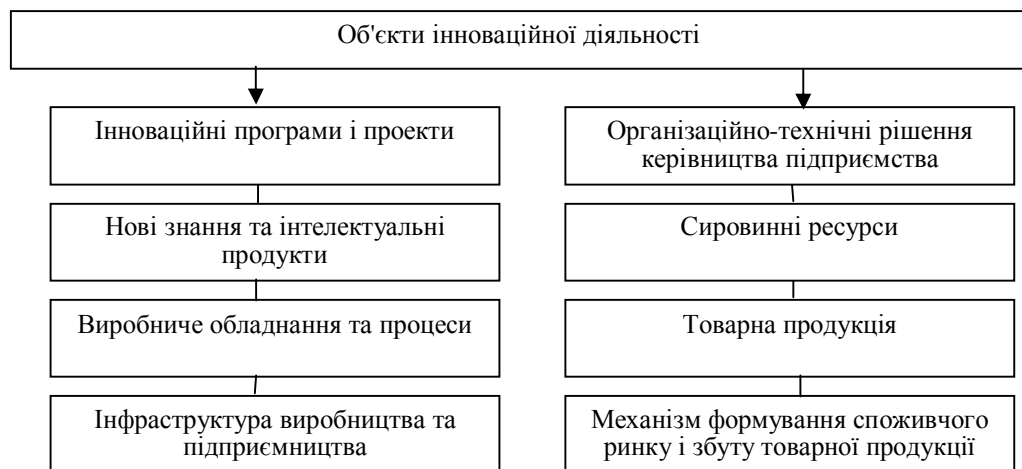
Локальні і глобальні нововведення різної спрямованості можуть забезпечувати оптимально можливий прогресивний вплив на виробництво за умови, що вони системно, комплексно і гармонійно використовуються підприємствами. Найбільший за наслідками безпосередній вплив на

ефективність діяльності підприємства справляють технічні й організаційні нововведення. Інші нововведення впливають на виробництво опосередковано (за допомогою ефективності нових технічних і організаційних рішень).

Інноваційні процеси є результатом наукових досліджень і розробок певними галузями науки, а завершуються вони впровадженням у виробництво новин, сприяючи прогресивним змінам останнього.

Згідно Закону України “Про інноваційну діяльність” від 4 липня 2002 року №40-IV, інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3]. Значення терміну “інновація” залежить від конкретної мети дослідження, вимірювання або аналізу об’єкта. У зв’язку з цим розрізняють такі основні типи інновацій:

- 1) товарна інновація – введення нового продукту;

Рис. 2. Основні об’єкти інноваційної діяльності [1]

- 2) технологічна інновація – введення нового методу виробництва;
- 3) ринкова інновація – створення нового ринку товарів або послуг;
- 4) маркетингова інновація – освоєння нового джерела постачання сировини або напівфабрикатів;
- 5) екологічна інновація – впровадження заходів для охорони навколишнього середовища [3]

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Об’єкти інноваційної діяльності зображено на рис. 2.

Інновація є новою для ринку, коли підприємство, що впровадило інновацію першим виводить її на свій ринок. Під ринком розуміють уявлення

самого підприємства про ринок, де воно діє, і який може складатися з власне підприємства, що звітує та його конкурентів.

Інноваційна діяльність – це творча діяльність, її рушійною силою виступає людський капітал, а саме його інтелектуальна складова. За визначенням В. Коновалова, зростання економіки забезпечує “вільний мозок” [5]. Творче поєднання наукового знання, комерційної вигоди і розумної організації приводить до технологічних проривів, які створюють нові можливості для економічного зростання.

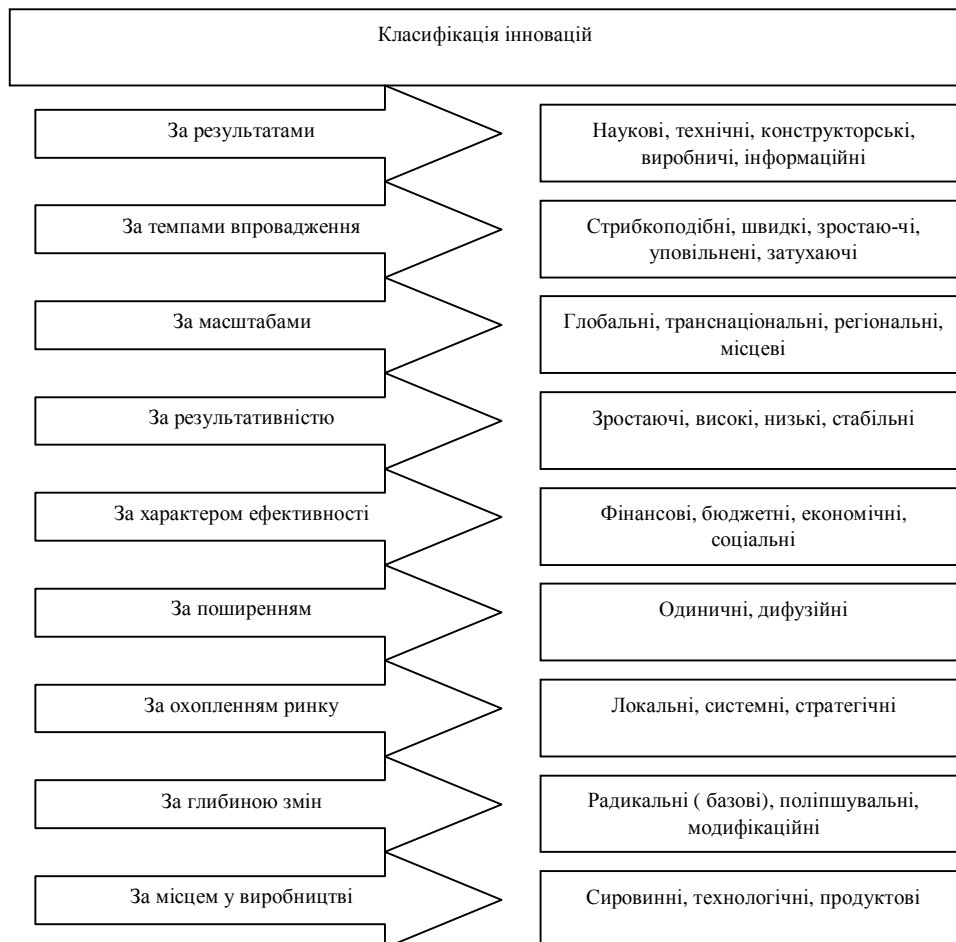

Рис. 3. – Класифікація інновацій [2]

Але поки що цей бік інфраструктурного забезпечення не відповідає навіть сьогоденним потребам, не говорячи про перспективу.

Інновації підлягають класифікації за певними ознаками, що зображено на рис. 3.

Інноваційні процеси – сукупність прогресивних, якісно нових змін, що безперервно виникають у часі та просторі.

Характеристика окремих видів і груп нововведень:

1) технічні – виявляються у формі нових продуктів (виробів), технологій їх виготовлення, засобів виробництва (машин, устаткування, енергії, конструкційних матеріалів);

2) організаційні – охоплюють нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємства та інших ланок суспільного виробництва (організаційні структури управління сферами науки і виробництва, форми організації різних типів виробництва та колективної праці тощо);

3) економічні – методи господарського управління наукою і виробництвом з реалізацією функцій прогнозування та планування, фінансування, ціноутворення, мотивації і оплати праці, оцінки результатів діяльності;

4) соціальні – різні форми активізації людського чинника (професійна підготовка і підвищення кваліфікації персоналу; поліпшення умов праці; створення комфортних умов життя);

5) юридичні – нові та змінені закони, різні нормативно-правові документи, що визначають і регулюють усі види діяльності підприємств;

6) локальні – внутрішньовиробничі чи внутрішньо регіональні новини, які зумовлюють переважно еволюційні перетворення у сфері діяльності і тому не справляють особливо помітного впливу на ефективність функціонування та розвитку підприємств;

7) глобальні – великомасштабні (загальнодержавні, міжнародні) новини, що є у більшості своїй революційними, та які здатні кардинально підвищувати організаційно-технічний рівень виробництва [1].

Технічні новини зумовлюють передовсім відповідні організаційні нововведення, а останні потребують, як правило, певних змін в економічному механізмі діяльності підприємства.

Усі локальні й глобальні нововведення можуть забезпечувати максимально можливий прогресивний вплив на виробництво, якщо вони використовуються підприємствами постійно чи комплексно. Найбільший вплив на результативність господарювання справляють технічні й організаційні нововведення.

Впровадження в виробництво досягнень науково-технічного прогресу вимагає інвестування значних коштів. При вирішенні питання про доцільність впровадження заходів з підвищення рівня виробництва спочатку керівництво підприємства глибоко аналізує попит на певну продукцію і її ліквідність, а також питання оцінювання економічної ефективності.

Ефект від впровадження інновацій може бути позитивним(економія затрат) і негативним(збитковим). Обидва види ефекту враховуються в виробничій діяльності і взаємопов'язані. Вживається також поняття відвернених збитків, тобто таких, яких вдалося уникнути в результаті використання досягнень НТП [6].

Таким чином, розрахунок абсолютної ефективності завершує процес вибору найефективнішого варіанта заходів нововведень.

Залежно від кола вирішуваних завдань, величина економічного ефекту має обчислюватись в одній з двох форм вартісних показників:

1) народногосподарського економічного ефекту (загального ефекту за умовами використання нововведень);

2) внутрішньогосподарського (комерційного) економічного ефекту (ефекту, який одержується окремо розробником, виробником і споживачем нововведень) [4].

Інноваційні процеси набирають дедалі більшого значення, яке генерується інноваціями, дозволяє підняти рівень життя населення, нововведення нерідко сприяють вирішенню проблем зайнятості за рахунок створення нових високооплачуваних робочих місць. Вплив інноваційних процесів на соціальну стабільність в українському суспільстві сумнів не викликає.

На сучасному етапі глибина інтеграційних процесів у світі залежить від випереджаючого розвитку інновацій. Кооперація різних країн в інноваційній сфері має широкий спектр форм – таких, як:

- об'єднання ресурсів з метою одержання нових науково-технічних результатів;

- міжнародний трансфер технологій у матеріалізованій та в інших формах;

- створення світової науково-інноваційної інфраструктури;

- здійснення інновацій, що мають глобальний характер.

При сучасних масштабах НТП багато які з інноваційних проектів не спроможна здійснити одна, навіть найрозвинутіша країна. Активізація міжнародного науково-технічного співробітництва істотно підвищує загальнодержавне значення інноваційних процесів. Повноцінна інтеграція у світові інноваційні процеси не можлива без наявності у країни адекватної науково-технологічної бази, а також механізмів, які б забезпечували сприйняття інновацій з-за кордону. Інновації продукують залежність глобальної конкурентоспроможності національної економіки від рівня розвитку інноваційних процесів.

Інноваційна політика неминує зазнає впливу загальноекономічної стратегії. Міра втручання держави в інноваційні процеси істотно залежить від загальних механізмів економічного регулювання. Державні пріоритети у галузі нововведень детермінують напрямками державної економічної політики в цілому. Інституціональна економічна політика визначає соціально-економічне поле інноваційних процесів. Регулювання та стимулювання інновацій самі стають одним з найважливіших аспектів державної економічної політики.

Істотним фактором зростання загальнодержавного значення інновацій є їх вирішальний вплив на макроекономічні показники.

Інновації змінюють і економічну організацію суспільства. Інноваційна політика неминує зазнає впливу загальноекономічної стратегії.

Регулювання та стимулювання інновацій стають одним з найважливіших аспектів державної економічної політики.

Перед державою постає завдання визначити загальні стратегічні орієнтири інноваційних процесів. З метою їх досягнення держава сприяє кооперації та взаємодії різноманітних інститутів у здійсненні інновацій. Державні структури формують єдиний технологічний простір, який забезпечує сумісність нововведень.

Центральне місце займають заохочення конкуренції, різноманітні фінансові субсидії та пільги учасникам інноваційних процесів. Велике значення має часткове або повне державне страхування інноваційних ризиків.

В Україні практично не створені умови для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, право-організаційного характеру постають на шляху масової реалізації інновацій. Процеси ж створення нових інноваційних структур, які здатні реалізувати цілком комерційні проекти, мають стихійний характер.

Висновки. Реалізація програми активізації інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати наявні ресурси на інноваційну діяльність.

Література

1. Блонська В.І. Економіка підприємства. Теорія і практикум / В.І. Блонська, Т.Г. Васильців / – Львів: Магнолія 2006, 2008. – 288с.
2. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навчальний посібник / Б.Ф. Заблоцький. – Львів: Новий Світ, 2000. - 456 с.
3. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 року №40-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>
4. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16.01.2003 року №433-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=433-15>
5. Іваноньків О.О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування / О.О. Іваноньків // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №11. – С. 13-17.
6. Кузьмін О.Є. Кластери як чинник розвитку підприємств територіальних утворень / О.Є. Кузьмін // Економіка України. – 2010. – №2. – С. 14-20.
7. Манів З.О. Економіка підприємства : навчальний посібник / З.О. Манів, І.М. Луцький / Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Знання, 2006. – 580с.
8. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
9. Некифоров А.Є. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / А.Є. Некифоров, В.М. Діба, В.О. Парнюк // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 78-86.
10. Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі статистики науки та інновацій. Інструкція від

28.11.2005 року №382 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/ibd/obstej.html>.

Summary

Djak O.T.¹, Muzika T.P.¹, Kic V.V.²

*¹Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhyskij*

²Lviv National Agrarian University

**INNOVATIVE PROCESS AS PATH OF DYNAMIC DEVELOPMENT
ENTREPRENEURSHIP ACTIVITY**

*In the article the main tendencies of entrepreneurship activity as precondition
of dynamical economic development are considered.*

Рецензент – к. е. н., доцент Поперечний С.І.